

JO ANN

BEARD

JUHLA-

PÄIVIÄ

JO ANN BEARD

Juhlapäiviä

Suomentanut
RIINA VUOKKO

TAMMI
HELSINKI

Sivujen 15–16 sitaattit W. B. Yeatsin runosta Toinen tuleminen on
suomentanut Aale Tynni.

Seuraavat esseet on julkaistu aiemmin: ”Viimeinen yö” ja ”Ehkä niin kävi”
O, The Oprah Magazines; ”Werner,” ”Cheri,” ”Painihauta” ja ”Se mitä etsit etsii
sinua” *Tin Housessa*; ”Lähellä” *Big, Big Wednesdayssa* ja ”Nyt” *Agnissa*.

The author gratefully acknowledges permission to quote from the poems
The Cruel Festival Time by Nand Chaturvedi and Now by Denis Johnson.

Picnic by the Inland Sea from *The Border Kingdom: Poems* by D. Nurkse, copyright
© 2008 by D. Nurkse. Used by permission of Alfred A. Knopf, an imprint
of the Knopf Doubleday Publishing Group, a division of
Penguin Random House LLC. All rights reserved.

”Just Like This Train”: Words and music by Joni Mitchell. Copyright © 1973
(Renewed) Crazy Crow Music. All rights administered by
SONY/ATV Music Publishing, 8 Music Square West, Nashville, TN 37203.
All rights reserved. Used by permission of Alfred Music.

Ensimmäinen painos
Englanninkielinen alkuteos *Festival Days* ilmestyi Yhdysvalloissa 2021
Suomenkielinen laitos © Tammi ja Riina Vuokko 2025
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Painettu EU:ssa
ISBN 978-952-04-6474-5
Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

Emma Sweeneylle

Sisällys

Kirjailijalta	9
Viimeinen yö	13
Werner	18
Cheri	53
Ehkä niin kävi	110
Painihauta	114
Lähellä	165
Se mitä etsit etsii sinua	177
Nyt	221
Juhlapäiviä	237
Kiitokset	318

Kirjailijalta

Minusta tuli esseisti aivan itsestään. Ensirakkauteni oli runous, toinen rakkauteni oli fiktio ja kolmas ja se pysyvin on essee. Kuin kolmas avioliitto, se josta tietää, että tähän haluaa jäädä, ja mitä ongelmia sitten eteen tuleekin, jotenkin ne on selätettävä. Mutta koska me kaikki olemme vain ihmisiä, tässä kirjassa on myös muutama novelli – ”Painihauta” ja ”Se mitä etsit etsii sinua” – tai joka tapauksessa ne on alun perin julkaistu novelleina. Omalla salamyhkäisellä tavallaan ne ovat silti myös esseitä, ja kaikki esseet ovat myös novelleja.

Monet tämän kokoelman teksteistä on alun perin julkaistu *Tin House*ssa, ja olen kiitollinen Cheston Knappille ja muulle *Tin Housen* väelle siitä, ettei julkaisupäätöksiä tehdessä ole turhaan juututtu murehtimaan genrerajoja. Minun ja monen muunkin tulee ikävä *Tin House* -lehteä juuri sen avoimuuden ja joustavuuden takia.

Kiitokseni Cheri Tremblen läheisille, jotka kertoivat Cherin tarinan ja soivat minulle sitten vapauden kuvitella

Cherin viimeiset hetket. Myös Werner Hoeflich antoi käyttöön koko tarinansa kaikkine kuvauksellisine yksityiskohtineen ja astui sitten itse syrjään, jotta mielikuvi-
tukseni sai täydentää sen näille sivuille. Kiitokset teille, yhteistyökumppanit ja ystävät.

Kerran vielä
katson sinuun ja näen
kasvoillasi surun hienot piirrot
juhlapäivistä jääneet

Nand Chaturvedi, "Utsav ka nirmam samai",
Julma juhlan aika, suomennettu Katherine Russell Richin ja
Vidhu Shekhar Chaturvedin englanninkielisestä käännöksestä

Viimeinen yö

Jotain sille tapahtui, kun se oli syömässä, tai ehkä heti sen jälkeen. Se alkoi kiertää pientä kehää eikä pystynyt ollenkaan lopettamaan. Sitä se teki keittiössä, autossa ja vielä eläinlääkärin tutkimushuoneesakin. Istuin lattialla sen kanssa, ja eläinlääkäri nojasi seinään ja katsoi meitä. Minä itkin, mutta siihen eläinlääkäri ei kiinnittänyt mitään huomiota.

”Olet ilmaissut kerran”, eläinlääkäri sanoi papereita selatessaan, ”että meidän pitäisi ilmoittaa, kun alkaa olla aika.”

Ei ollut vielä aika.

”Näyttää neurologiselta häiriöltä aivoissa, jotain on kasvanut tai siirtynyt pois paikoiltaan. Voidaan odottaa päivä pari ja katsoa, mitä tapahtuu. Mutta jos tämä ei lopu...” Eläinlääkäri vaiken.

”Sheba, lopeta”, minä sanoin ja pitelin sitä. Se näytti *Kaunottaren ja Kulkurin* Kaunottarelta, mitä nyt vanhalta. Se oli viidentoista.

Tuntui kuin olisi laskenut käden pyörivän hyrrän päälle, mutta heti kun nostin käden pois, se alkoi taas pyöriä. Me olimme sanoneet Shebaa Päälyskoiraksi, koska se nukkui mieluiten vanhan mustan labradorin-noutajamme päällä, retkotti siinä pää sen pään päällä, molemmilla silmät kiinni. Kerran, monta vuotta sitten, labradorinnoutaja oli noussut varovasti tassuilleen, mennyt keittiöön, missä mieheni oli laittamassa ruokaa, ja ottanut vastaan herkkupalan viitsimättä herättää niskansa päällä nukkuvaa koiranpentua. Labradorin-noutajakin eli viisitoistavuotiaaksi. Avioliitto neljätoistavuotiaaksi.

Nostin käden hetkeksi, kun piti saada takki napitettua, ja Sheba pyöri mitään näkemättä kiiltävällä linoleumlattialla kunnes törmäsi tutkimuspöydän jalkaan.

”Saattaisi olla aika”, eläinlääkäri sanoi ja pysäytti sen jalallaan. Lukuun ottamatta neonvärisiä juoksulenkkareitaan eläinlääkäri oli täysin mitäänsanomaton, kuin näyttelijä, josta koko elokuvan ajan ihmettelee, että mitä tuokin tässä tekee, kunnes hän sitten aivan lopussa paljastuu murhaajaksi.

Kotona mikään ei muuttunut paremmaksi eikä huonommaksi. Sheba pyöri ympäri, seurasi omaa häntäänsä, ja minä yritin pitää sitä aloillaan. Naapuri piipahti käymään ja katseli muutaman minuutin, silmät pyöreinä ja levottomina. ”Ei näytä kovin lupaavalta”, naapuri sanoi lopulta.

Oli tullut jo pimeää, lampussa oli valot ja minä olin polvillani olohuoneen lattialla, pitelin Shebaa ja annoin

sen sitten kääntyä, otin kiinni ja annoin taas kääntyä. Oli talvi, mutta naapurilla oli varvastossut.

”Eikö jalkoja palella?” minä kysyin.

”Paleltaa”, hän sanoi ja lähti kotiin.

Olimme tottuneet olemaan kahden. Rinteeseen rakennettu talomme oli pieni ja pimeä, mutta meillä oli kivistä muurattu takka ja koko seinän kokoinen, kiinteä kirjahylly ja sinisen järven suuntaan avautuva lasikuisti, oma laiturijärvi ja merilintuja, jotka näyttivät siltä, etteivät ne kuuluneet tänne, ja niin me ajoimme niitä takaa joka aamu, tai oikeastaan toinen meistä ajoi ja toinen seisoi jättimäisen, kiemuraisen ajopuun luona ja joi kahvia aurinkolasit silmillään, vaikkei Ithacassa aurinkolaseja olisi tarvinnutkaan.

Emme olleet ottaneet edellisestä elämästämme mukaan juuri mitään – muutaman taulun, pari keramiikkavattia, turkkilaisen maton, jota vanhassa, isossa Iowan-kodissamme tuskin huomasin, mutta josta uudessa talossa tuli keskipiste, viimeinen jäännös siitä mitä ennen oli. Joskus puolenyön paikkeilla Shebalta tuli pissaa, ja matolle ilmestyi sarja tummia, lomittaisia ja päällekkäisiä rinkuloita. Kun kello oli ehkä yksi, oli minunkin pissattava, juoksin vessaan ja kun tulin takaisin, Sheba oli pyörähdellyt nurkkaan eikä päässyt sieltä pois vaan törmäili jalkalistaan.

Yhä kääntyen, kääntyen kehässä laajenevassa.

”Sheba”, minä sanoin.

Haukka ei kuule haukkametsästäjää.

”Sheba”, minä sanoin ja pitelin sen naamaa käsieni välissä. Se katsoi minua mitään näkemättä ja äkkiä tajusin, että eläinlääkäri oli oikeassa, jotain oli kasvanut tai siirtynyt pois paikoiltaan, jokin sulki Sheban yksinäisyyteen.

Olin aina tiennyt, että jonain päivänä minun olisi eletävä ilman sitä. En vain tiennyt, että se päivä olisi huomenna. *Läsna on hajaannus*. Täällä Ithacan turvallisessa hiljaisuudessa se oli päässyt minulta unohtumaan.

Niin me valvoimme koko Sheban viimeisen yön ja odotimme, että eläinlääkäriasema taas aukeaisi, valvoimme olohuoneen turkkilaisella matolla, keittiössä sen ruokakipon vieressä ja lopulta sängyssä, jonka työnsin seinää vasten, ja itse kävin makaamaan reunan puolelle, ettei Sheba putoaisi. Jossain vaiheessa silmäni painuivat väkisin jo kiinni, ja tuntui kuin minäkin olisin pyörinyt ja koko elämämme purkautui auki kuin lanka vyyhdiltä, Ithacasta koko matkan Iowaan asti. Näen mieheni taputtamassa rintaansa ja levittämässä syliään auki ja Sheban hyppäämässä siihen, näen labradorinnoutajamme ja pienen Sheban kuin hilkkana sen päässä. Näen Sheban juoksemassa rannalla lentoon lehahtaneiden merilintujen alla. Älä lähde vielä, sanon miehelle, mutta mies lähtee. Älä lähde vielä, sanon ääneen makuuhuoneeni pimeydessä.

Aina ennen Sheba nukkui sänkyni jalkopäässä, ja kun ensimmäinen valo tunkeutui ikkunasta ja se ensimmäisen kerran nytkähti, se mönki unisesti tyynylleni, ja kun avasin silmäni, se oli ensimmäinen mitä näin. Vanhenevat koiranäyttelijättären kasvot – silmät yhä

tummat, pitkät korvat yhä hienostuneet. Älä lähde vielä. Jos päästän irti, se kiertää yhä laajempaa kehää, joutuu yhä lähemmäs reunaa. *Tule takaisin, pikku-Sheba*. Me olemme molemmat nyt reunan lähellä, kurkistamme suureen tyhjyyteen, joka sen takana aukeaa.

Ja sitten aamu valkenee, sitten kello on kahdeksan, ja minä alan liikkua, toimia, ajattelematta. Kannan Sheban rantaan ja annan sen seistä vesirajassa, ja linnut kaartelevat ympärillä ja pitävät ääntään. Iowassa se juoksi kerran maissipellolle eikä tullut takaisin pitkään aikaan, ja kun se lopulta tuli, se näytti mietteliäältä. Labradorinnoutaja dyykkasi kerran isossa roskiksessa ja oksensi sen jälkeen jotain, mikä näytti kokonaiselta syntymäpäiväkakulta, kynttilöineen päivineen. Kannan Sheban takaisin ylämärkeen, ja naapuri juoksee ovelle, puoliksi jo työvaatteissa, ja avaa minulle auton oven.

”Joko on aika?” hän kysyy.

”Ei vielä.”

Koko ajomatkan kaupungin läpi pidän käteni viereisellä istuimella lepäävän Sheban päällä ja ajattelen: *älä ajattele*. Koko matkan Iowasta Ithacaan, tuhat kolmesataa kilometriä, Sheba istui takapenkillä mattorullan päällä, painoi leukansa olkapäätäni vasten ja katseli, miten maisema vierii ohitse. Tunnen miten se puhisee kättäni vasten, yrittää päästä kääntymään, ja sitten me käännyimme, olemme parkkipaikalla, olemme perillä.

On aika.

Werner

Werner Hoefflich oli illan töissä pitopalvelussa, sekoitteli valkoviinispritzereitä ja lantrasi vodkaa Tad-kolaan tilavassa asunnossa, josta oli näköala Keskuspuistoon. Asunnossa oli orkideoja, paksuja mattoja, koira jolla oli pitkä, vaalea turkki. Töiden jälkeen Werner käveli metroasemalta kotiin pitkin Upper East Siden porttien ja riippulukkojen reunustamia katuja. Hänen kotinurkillaan puut olivat ruipeloita ja mykkiä, kuin sairauden runtelemia tätejä.

Kerran Werner oli nähnyt puissa papukaijan, se oli katsellut häntä ja seissyt vuoroin yhdellä, vuoroin toisella jalalla. Se oli hionut nokkaansa molemmilta puolilta oksaa vasten ja pyrähtänyt sitten paniikissa ikkunalaudalle jonnekin korkeuksiin. Tällaiset hetket Werner näki usein kuin maalauksena – villin linnun ja kesyn puun kiinnostava kontrasti, sulkien talvionsininen hohde, titaanivalkoinen roiskahdus, jonka papukaija jätti jalkakäytävälle. Näiden konstailemattomien yllätysten vuoksi

Werner rakasti New Yorkia, vaikka onhan myös Oregonissa, Iowassa, Arizonassa ja kaikissa muissakin paikoissa omat konstailemattomat yllätyksensä. Cantaloupe-melonin värisiä auringonlaskuja, mustavalkoisia lemmiä, hampurilaisbaareja, melkein mitä vain kunhan ei mustia muovisia jätevuoria ja koirankusen hajua. Mutta sinä iltana niitäkään ei ollut, pimeillä kaduilla oli kylmää ja ilma tuntui raikkaalta. Werner kääntyi kadunkulmasta, ja hänen kotitalonsa, vuosisadanvaihteen vuokrakasarmi, jossa juuri samoihin aikoihin – muutamaa minuuttia ennen puoltayötä vuoden 1991 joulukuun 19. päivänä – aivan toisenlainen newyorkilainen yllätys oli ottamassa muotoaan. Syvällä rakennuksen uumenissa, kolme kerrosta Wernerin asunnon alapuolella kangaspäällysteinen sähköjohto kärysi ja aukesi sitten kuin kukka.

Kadulta katsottuna vuokrakasarmi näytti yhdeltä suurelta talolta, mutta todellisuudessa siihen kuului kaksi aivan vieretysten rakennettua kerrostaloa. Werner meni sisään vasemmanpuoleisesta sisäänkäynnistä, käveli perälle ja kiipesi portaat viidenteen kerrokseen. Asunnon oven takana hänen kissansa Two oli jo odottamassa. Se tassutteli Wernerin edellä keittiöön odottamaan tuliaisia, jotka tarjottiin avatusta foliokääreestä: nököre kalpeaa maksapateeta ja läpikuultavia sashimisiivuja.

Werner nosti jalat ylös, soitti Eugeneen, Oregoniin ja jutteli hetken äitinsä kanssa. Hän soitti usein kotiin töistä tultuaan, Oregonissa länsirannikolla päivä oli vasta ehtinyt iltaan ja hän itse oli myöhäisestä kellonajasta

huolimatta vielä täynnä energiaa, kun istui alusvaatteisillaan tukalan kuumassa asunnossaan. Seinät olivat röpyläiset ja kuoppaiset, paksua hevosenjouhilla vahvistettua rappautsa, mutta hän oli maalannut ne valkoisiksi ja antanut hioa ja lakata laualattian. Heinänvärinen lattia kiilteli lampunvalossa. Wernerin maalauksia riippui siellä täällä, tummia taustoja joista nousi esiin erilaisia hahmoja: rakennuskoneita, valtamerialuksen nokkakseli, yksinkertaisia työkaluja, melkein abstrakteja mutta kuitenkin tunnistettavissa.

Kun Werner lopulta nukahti, hänestä tuntui kuin hän olisi vajonnut hitaasti, metri metriltä, kohti valtameren pohjaa. Kun sähköjohto viimein syttyi palamaan ja kuljetti tulta ylöspäin rakennuksen uumenissa, Werner näki ehkä jo unta. Hän kuvitteli tuntevansa, miten pimeydessä pyörteili jotain, mutta kun hän kurotti kättään lähemmäs, veden raskaus painoi häntä takaisin sänkyyn.

Joskus neljän ja viiden välillä asunnon 2 c vuokralaiset kuulivat ylhäältä raskasta jyskettä, ja sitten katto romahti. Heidän yläkerrassaan, asunnossa 3 c, kuultiin sama ääni, ja hetken päästä sielläkin romahti katto. Asukkaat selvisivät paloportaille ja alkoivat kiljua. Asunnon 2 c asukkaat lapsineen pakenivat porraskäytävän kautta, perheen äiti tosin jähmettyi pelosta ja järkytyksestä ja hänen miehensä joutui raahaamaan hänet turvaan. Siinä paniikissa ovi jäi auki.

Tuli nielaisi asunnon 2 c ja rappukäytävään tuprusi savua. Werner heräsi huutoihin. Hän nukkui parvisängyllä parin metrin korkeudella lattiasta, vieressä oli avonainen

ikkuna. Hän nousi istumaan ja sytytti katosta riippuvan paljaan hehkulampun nyöristä kiskaisemalla. Esiin hyppäsi kulmikkaita hahmoja: vaatekaappi, ovi, matto. Huudot olivat erilaisia kuin mikään, mitä Werner oli kuullut aikaisemmin.

Ajatukset sutivat tyhjää. Makuuhuone oli vanha tuttu, ikkunatuuletin pyöritti sisään vahvaa savunhajua. Werner istui jalat koukussa, vielä lakanoiden välissä.

Äkkiä vaatteet päälle ja sitten ulos, auttamaan niitä, jotka apua tarvitsivat. Werner keräsi äkkiä vaatteensa, mutta ei löytänyt sitä, mitä ensimmäisenä tarvittiin: alushousuja. Hän kääntyi ja kääntyi sitten takaisin. Hän näki ne kyllä mielessään – pinon kirkkaanvärisiä boksereita ja myös niitä toisen mallisia, siististi viikattuina vaatekaappin hyllyllä – mutta nyt tiellä oli jotain, jokin näkymätön kalvo Wernerin ja seuraavan askeleen välissä. Hän seisoi korkean, läpitunkemattoman vaatekaapin edessä. Siitä kun hän oli herännyt oli nyt noin viisitoista sekuntia. Huudot olivat äänekkäitä, pitkiä, hillitsemättömiä.

Ilman alusvaatteita Werner ei pystynyt ajattelemaan.

Tuoksu oli tuttu, mutta etäinen – leirinuotioita Oregonin metsissä, joskus kauan sitten. Pannukahvia, märkiä sukkia, ja Werner istui kannolla jousi sylissään. Kauriit, kuulemma, tarvitsevat vaarasta kertovan havainnon vähintään kahden eri aistin kautta, jonkin yhdistelmän näköhavaintoa, ääntä ja hajua; muuten ne vain seisovat paikoillaan eivätkä tiedä mitä tehdä.

Huutoa, savunhajua.

Wener harppoi alastomana ovelle, käänsi lukkoa ja heilautti oven auki, ja hänen kasvoilleen paukahti savun seinä. Hän paiskasi oven kiinni, kääntyi ja katseli asuntoa. Olohuoneeseen tuli koko ajan lisää savua. Hän mietti talon kattoa, katua jossain kaukana alhaalla. Werner oli ollut nyt hereillä ehkä kaksikymmentäviisi sekuntia ja ajatteli ensimmäisen koherentin ajatuksensa. Hän totesi, ettei halunnut olla alasti, jos joutuisi hyppäämään ikkunasta.

Hän meni takaisin makuuhuoneeseen, ja harmaa, paperinen pilvi imaisi hänet sisäänsä. Hän laskeutui kontalleen ja painoi posken lattiaa vasten. Näin lähietäisyydeltä hän näki, miten savu kiemursi lattialautojen välistä, sen kärhien pienet mustat hitukset olivat kuin lintuparvi, joka kääntyili ja muutti muotoaan. Mustia hanhia nousemassa Oregonin taivaalle. Lattian tasostakaan ei tahatonut löytyä happea.

Aika alkoi hidastua. Huone oli pieni ja ahdas, ainokaisen katosta riippuvan hehkulampun valossa se näytti kurjalta ja karulta, kuin kidutusselliltä. Ikkunan luokse kävellessään Werner kiskaisi taas lampunnyöriä ja yritti sitten pimeässä tempoa nostoikkunaa auki. Ylempään ruutuun asennettu ikkunatuuletin jumitti tiellä. Hän työnsi sormensa tuulettimen ritilän väleihin ja kiskoi, mutta se ei liikahdanutkaan. Hetkeksi hänestä tuli eläin, hän repi ja riuhtoi liikkumatonta tuuletinta, ja paniikki ryöpsähti, otti liekkien lailla hänet valtaansa.

Yhdysvaltalainen JO ANN BEARD (s. 1955) on kirjailija ja esseisti. Hänen töitään on julkaistu laajalti mm. The New Yorkerissa, Tin Housessa ja lukuisissa antologioissa. Hänelle on myönnetty useita arvostettuja palkintoja sekä Guggenheim-säätiön apuraha. Sarah Lawrence Collegessa New Yorkissa opettava Beard on pitkään ollut kirjallisten piirien lemmikki, joka vasta nyt on nousemassa suuren yleisön tietoisuuteen.

Hurja, riipaiseva ja väliin liki sietämättömän jännittävä. Jo Ann Beardin *Juhlapäiviä*-novellikokoelma särkee paitsi genererajat myös lukijan sydämen.

”Jo Ann Beard tekee kunniaa ihmisyyden kauneudelle, pyhyydelle ja koomisuudelle.” SIGRID NUNEZ

”Omintakeinen ja pahaenteinen vaan ei synkkä. Beardin pisteliäs huumori ja järkähtämätön myötätunto tekevät hänestä parasta seuraa.”

JONATHAN FRANZEN

”Kirja on niin hyvä, että se on pakko laskea välillä käsistään. En keksi kirjailijaa, joka sanoittaisi vaikeimmat hetkemme yhtä taitavasti kuin Jo Ann Beard.” SLATE

9 789520 464745

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-6474-5

Päällys: Eevaliina Rusanen